

ITM
• NAHİLE
(Berçket sem-
bolü)

NUTKU, Ozdemir. The "Nahil": a symbol of fertility in Ottoman festivities. Ann. Univ. Ankara 12(1966 - Publ. 1972), pp. 63-71.

Nahil Osmanlı
Bayramlarında berçketin
ki sembolü

DÜĞÜNLERLE İLGİLİ ESKİ BİR TÜRK SANATI

NAHİL

Prof. Dr. Metin AND

Ankara Üniversitesi D.T.C.F. Öğretim Üyesi

Nahıllar, düğünlerin ayrılmaz bir parçasıydı; burada nahil-la hem bir sanat eseri olması hem de şenliklere sembolik bir boyut vermesi bakımından ilgilidir. ¹ Önce nahılın sözlük anlamına bakalım. Nahıl bozularak **nahil**, **nakl**, **nakıl**, **nahul** gibi biçimlerde söylene gelmiştir. Gene Arapça'da kadın süslerinden birine nahıl denmektedir. Gelin ve sünnet alayında ise nahıllar, ağaç biçiminde, üzeri balmumundan insan, hayvan, yemiş, çiçek biçimleriyle bezenmiş, ayrıca değerli taşlar, altın, gümüş yapraklarla, renkli ve yaldızlı kağıtlarla süslü yapılarıdır. Nahıl geleneğinin bugün de Anadolu'da kimi yörelerde yaşadığını biliyoruz. Babası Nevşehir Senatörü olan bir öğrencim, yıllarca önce derste Nahıl'ı anlatırken bundan bir tane Ürgüp'te bulup bana getirmişti. İki kişinin taşıdığı bu nahılı yersizlikten sonra atmak zorunda kalmıştım. Ürgüp dolaylarında damadın hazırlattığı nahıl geline benzetilmiş süslemelerle kız evine gönderilir, gece nahıl övülmesine başlanır, güvey nahılı getirene ve övene bahşiş verir. ² İki metre yüksekliğinde, renkli kâğıtlar ve mumlarla süslenmiş, gövdesi ve dalları tahtadan, süslemeler tellerle tutturulmuştur. Nahıl övülüp, kına yakma töreni bittikten sonra nahıl yeniden oğlan evine götürülür. Nahıl övmesinden bir örnek,

Şam ve Mısır, Halep, Bağdat, İstanbul ve Kayseri

Nice nice diyarlarda görülmemiş benzeri

Ancak Ürgüplü vermiştir nahıla bu şöhreti

Şöhret-i icrasına pes, dillerine aferin

Küçük nahıllar ve cibinlik içinde gelin (Viyana Nat, Bibl. Cod. 8626)

Bu gelenek Anadolu'nun başka yerlerinde de yaşamaktadır. Örneğin Denizli'nin Çal ilçesinde **gelbere** denilen üzeri bayrak, portakal, üzüm, iğde gibi yemişlerle süslü çam dalı bezenir. **Nahıl** yanında **Toğlak**, **Yom (yum)**, **düğün bayrağı**, **toy bayrağı**, **Şah** gibi adlar verilir. Kars yöresi Terrekeme köy düğünlerinde Şah Beze geleneğinde ağaç 7 ya da 9 dallı 65-70 santim uzunluğunda yapma bir ağaç olup, hem kız ailesi hem erkek ailesi tarafından hazırlanır. Bunu hazırlayan, bu konuda deneyimi olan yaşlı bir kadındır. Şah'ı bezerken şeker, narı ve çeşitli yemişlerden üçer tane asarken her biri için dualar söyler, dileklerde bulunur. Şah kaldırma ve Şah alayında bir yürüyüşle bu bezeli şah geçirilir.

Nahıllar taşınıp götürüldükleri için bunlara **nahl-i revan** da deniliyordu. Eski şiirlerimizde süslü, uzun boylu, yürüyüp geçtiği için şairler bunu sevgililerine benzetmişlerdir. Söz gelimi şair Süruri'nin şu iki dizesinde olduğu gibi,

Nahl-i Nâzım, bilemem doğrusunu kangısı rast

Serve benzetti Acem kaddini, urbân bâne.

Ya da Fasih'in şu iki dizesinde, Râst geldim yare bir nahl-i revan olmuş gelir

Ser degül, destimde gül, ceybinde gül, dâmendende gül.

Nevî'nin 1582 şenliğini anlatan Suriyye'sinde de sünnet olan şehzade Mehmet nahıla benzetilmektedir.

Güyâ içinde hazret-i şehzade bunların

- 3- Enver Esenkova, *Türk Dilinde Fransız Tesiri*, İstanbul 1959, s. 3-8.
- 4- Bernard Lewis, *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, (Çev. Metin Kıratlı), Ankara 1984, s. 58.
- 5- Şevket Tokar, *Hüseyin Rahmi'nin Romanlarında Alafrangu Tipler*, (Basılmamış Doktora Tezi) İzmir 1983, s. 22-23.
- 6- Mehmet Kaplan, Biröl Emil, İnci Enginün, *Yeni Türk Edebiyatı Antolojisi*, c. I, İstanbul 1974, s. 406.
- 7- Önder Göçgün, *Ziya Paşa'nın Hayatı Eserleri*, Edebî Şahsiyeti ve Bütün Şiirleri, Ankara 1987, s. 74.
- 8- L. Sami Akalın, *Edebiyat Terimleri Sözlüğü*, İstanbul 1984, s. 193.

Türk Dönüşü Araştırmaları, 1995, 54, 1998 İstanbul
Makale 89 - 96 sayfaları arasındadır.

-Nahl

Dergi / Kitap
Kütüphanede Mevcuttur

10 7 TEMMUZ 1992

DİVÂN ŞİİRİNDE NAHİL

Dr. Adnan İNCE*

Nahl, dilimize Arapça'dan geçmiş bir kelimedir. Aslı "nahil" olan kelime nahl, nahil, halk ağzında da nakıl, nakil olarak telaffuz edilmektedir.

Nahl hakkında sözlüklerde şu açıklamalar var:

- 1- Önlemek, bir şeyi seçmek, un elemek, bulut kar ve tipi yağdırmak,
- 2- Fidan, hurma ağacı,
- 3- Hurma ağacı şeklinde düzülen bir çeşit kadın süsü¹,
- 4- Bir dal üstüne dizilmiş ve bağlanmış turfanda kiraz²,
- 5- Bal mumundan yapılan ağaç ve yapraklı dal ve yemiş taklidi işler. Satı, altın ve gümüş yapraklarla süslenerek eskiden gelin giderken önünde alayla götürülür ve gelin odalarına süs olarak konurdu³. Türklü çiçekler ve renkli mumlarla süslenip şenlik gecelerinde alay önünde götürülen ağaç⁴.

Biz burada nahlın bu son anlamıyla ilgili kullanımı üzerinde durarak Divân şiirinde nahl ve nahilla ilgili terimlerin yer aldığı beyitlerden örnekler vereceğiz.

Nahlın Osmanlı zamânındaki durumu hakkında çeşitli kaynaklarda⁵ ayrıntılı bilgi verilmektedir. Ancak konuya yabancı olanlar için kısaca özetleyelim:

Nahiller önce servi ağacı şeklinde yapılırdı. Sonradan hurma şeklinde yapıldığı da olmuştur. Üzeri balmumundan insan, hayvan şekilleri, meyveler, çiçekler, değerli taşlar, klaptan (sırma katılarak eğirilmiş iplik), sırma, yıldızlı kâğıt ve parlak tellerle süslenirdi. Nahillerin iskeleti demirden yapılır, bázılarının boyu 36 metreyi, taban genişliği 5-6 metreyi bulur 200-300 kişi tarafından ancak taşınabilirdi. IV. Murad zamânında (1629-1640) 4 dükkânda 55 nahl ustası çalış-

* FÜ. Fen-Edebiyat Fakültesi, öğretim görevlisi.

Chapter 4

Nahils, Circumcision Rituals and the Theatre State

Babak Rahimi

In his seminal study of the Ottoman state, *Formation of the Modern State*, Rifa'at 'Ali Abou-El-Haj identifies the seventeenth century as a period of intense and dramatic socio-economic and political changes in Ottoman society and its state apparatus. What constituted this critical juncture in such deep-seated socio-political transformation, he argues, is the possession of semi-private lands by the wealthy families and high-ranking officials previously controlled by the Ottoman state. Beginning in the seventeenth and continuing well into the eighteenth century, changes in state taxation led to the development of semi-autonomous provincial ruling classes, which collected taxes on behalf of the central state and, consequently, steadily gained power in the provincial regions of the empire. State power was decentralized as large tracts of land, in the form of private property (*mülk*), were distributed among provincial officials in regions in the empire, creating 'semi-autonomous local dynasties'.¹

More importantly, in *Formation of the Modern State*, Abou-El-Haj shows how the major social and economic upheavals that brought such far-reaching changes in Ottoman society in the seventeenth century were in fact symptoms of internal or indigenous processes.² Because the centralized Ottoman state that emerged in the fifteenth century under Sultan Mehmed the Conqueror derived most of its income from caption tax paid by

90-116

OTTOMAN TULIPS, OTTOMAN COFFEE

Leisure and Lifestyle in the Eighteenth Century

Edited by Dana Sajdi

Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi Kütüphane	
Dem. No:	186027
Tes. No:	390.950077 0777

Tauris Academic Studies

LONDON • NEW YORK

2007

Nahil

MADDE YAYINLANDI
SONRA HİLE ENERJİMAN

2 ŞİHAT 2010

WARSAWA-1993.

s. 129-133.

ÖZDEMİR NUTKU

The 'Nahil': A Symbol of Fertility in Ottoman Festivities

The Ottoman court used to celebrate the birth and circumcision of a prince, or the marriage of a princess, the victory of the army, a new campaign of the sultan, or his succession to the throne, the arrival of a royal guest or an important foreign ambassador, with imperial festivities which sometimes lasted fifty days and nights,¹ or more.² The characteristic difference between the Ottoman court festivals and the royal festivities in Europe and elsewhere was that they were all free to the public.³ These festivities which flourished until the close of the nineteenth century,⁴ served the purpose of entertaining both the courtiers and the people, as well as impressing the foreign nations by displaying the pomp, greatness and might of the sultan. Sometimes an occasion for a public rejoicing was created after an unsuccessful campaign or a defeat of the Ottoman army, with the intention of turning the attention of sultan's subjects elsewhere and to falsify the result of a battle.⁵ The wedding and circumcision ceremonies very often and deliberately coincided with Kurban Bayrami.

¹ The circumcision festival of Prince Mehmed (later Sultan Mehmed III) under his father Sultan Murad III, in 1582.

² The festival of 1449 under Murad II, to celebrate the wedding of his son prince Mehmed (the conqueror of Constantinople in 1453) and Sitt Hatun, continued for three months.

³ The festivities are called *Senliker*, meaning "public rejoicings."

⁴ Elliot Stout claims that such Ottoman festivals continued until the close of the "Tulip Age," under Sultan Ahmed III (see *An Ottoman Festival*, p. 30). This information does not seem to take into account at least a dozen more festivals in such scope under Mustafa III, Abdülhamid I, Mahmud II, Abdülmecid and Abdülaziz.

⁵ The best examples of such festivities are in 1457, after Mehmed II was compelled to draw back from Baghdad; in 1530, when Süleyman the Magnificent had to retreat from the siege of Vienna; and in 1582, after the failure of Murad III in the war against the Persians.

Nafiz Paşa tarafından, *Mikrop. Emrâz-ı Umumiyyeden Emraz-ı İntaniye Kısmı* (İst., 1884) adıyla daha önce yayımlanan bölümü Türkçe de konuyu derinlemesine işleyen ilk eserdir.

Bibl. Tahsin, *Tıbbiye*, II, 56, Gövsa; *Türk Meşhurları*, 272; F. Erden, *Türk Hekimleri Biyografisi*, İst., 1948, s. 296; T. Sağlam, *Nasıl Okudum?*, İst., 1959, s. 74; E. K. Unat, "Ölümünün 50'inci Yılında Muallim Müşir Dr. Nafiz Paşa'yı Hatırlayış", *Cerrahpaşa Tıp Bülteni*, c. 5, S. 12 (1979), s. 9-13.

NURAN YILDIRIM

NAHİL

Osmanlı döneminde gelin ve sünnet alaylarında görülen ağaç biçiminde, üzerleri balmumundan hayvan, yemiş, çiçek biçimleriyle bezemiş, ayrıca yemiş, değerli taşlar, altın, gümüş yapraklar, ipek mendiller, mumlar, renkli ve yıldız kâğıtlarla süslü yapılar.

"Nahil," "nakl," "nakıl" biçimlerinde de söylenmiştir. Bu gelenek bugün de Anadolu'nun çeşitli yerlerinde değişik adlarla sürmektedir. Nahıllar taşınıp götürüldükleri için "nahil-i revan" da denilmektedir. Nahılları yapan sanatçılara "nahilbent" deniliyordu. Evliya Çelebi bu sanatçıların elli beş kişi olduklarını, dört işyerinde çalıştıklarını, bu işyerlerinin Toska finni başında, Tahtakale'de, nahilcibaşının işyerinin ise Odunkapısı'nda olduğunu yazar. Bu günlerin anısı İstanbul'da sokak adlarına yansımıştır. İstanbul'da nahil adını taşıyan üç sokak vardır. Bunların üçünde de nahil değişmiş nakil olmuştur. Bunlardan biri Talimhane'deki Nakil Sokağı, ötekiler Nakilbent Sokağı ile Nakilbent Hisarı Sokağıdır ki her ikisi de Atmeydanı'nın(→) denize bakan güney yönündedir. Bu so-

nakların eskiden düğünlerin yapıldığı Atmeydanı'na yakın olması bir raslantı değildir, büyük bir olasılıkla burada nahil yapan sanatçıların işyerleri vardı.

Nahılların kimi çok büyüktü, boyu 24 m'yi bulurdu. Üzerlerinde renkli balmumundan yedi top bulunur, bir piramit gibi yukarıya doğru incilir, tabanı 5-6 metre çapında olurdu. Bu büyüklüktekinin dar sokaklardan geçirilebilmesi için evlerin tamamının ya da çıkıntılarının yıktırıldığını biliyoruz. Biçimi güveyin erkeklik gücünü, üzerindeki yemişler ise gelinin döl bolluğunu simgelemektedir. Kimi nahılın üzerinde bulunan yedi top ise, güveyin nişanlılıkta gelinin yedi yeri için verdiği yedi takı gibi gelinin bedeninin yedi bölgesini: alın, kulaklar, boyun, kol, gövde ve bacakları simgelemektedir. Kadın evlilikten sonra yalnız bu bölgelerde hareket edecek, bir başka deyişle dışarıyla ilişkisi olmayacaktır.

Kimi düğünlerde nahıllar çok görkemli olmuştur. Örneğin 1524'te Makbul İbrahim Paşa'nın düğünündeki nahıllardan biri 60.000, öteki 40.000 parçadan oluşmuştu. Bu parçalar içinde güller, toplar, çiemenler, altı köşeli mühr-i Süleymanlar, havuzlar, havuzların kıyısında selviler, tavus kuşları, laleler, çiçekler, güller, sümbüller, çiğdemler, menekşeler, karanfiller, süsenler, nergisler, şakayıklar, ağaç dallarında dudular, kumrular, turunçlar, narlar, elmalar, armutlar, ayvalar, huma kuşları, deniz yaratıklarının tasvirleri, kaleler, tüfekler, filler, kılıçlar, develer, ankarlar, leylekler, maymunlar, aslanlar, atmacalar, doğanlar, çakırlar, Semendire Kalesi, kule ve duvarları vb bulunuyordu.

Bibl. And, *Şenlikler*, 207-226; M. And, "Osmanlı Düğünlerinde Nahıllar", *Hayat Tarih Dergisi*, S. 12 (Ocak 1969); ay. "Düğünlerde İlgili Eski Bir Türk Sanatı: Nahil", *Kültür ve Sanat*, S. 2 (Nisan 1989).

METİN AND

NAHUM, HAİM

(1873, Manisa - 1960, Kahire) Hahambaşı, siyaset adamı.

Babası küçük bir memurdu. Genç yaşta büyükbabasıyla Filistin'e giderek İbraniçe ve Arapça öğrendi. Ülkeye döndüğünde arzusu İstanbul'da İslam hukuku ve diplomatik eğitimi görmektir. Ailesinin maddi olanakları yeterli olmadığından 1891'de Alliance Israélite Universelle kuruluşuna başvurarak; hukuk, teoloji ve diplomatik öğrenimi görmek için yardım istedi. İsteği kabul edilen Nahum, 1893-1897 arasında Paris Ruhani Okulu'nda eğitim gördü. 1897'de haham tayin edilmeden 1895'te Teoloji Yüksek Okulu'ndan; 1896'da ise yaşayan Doğu dillerinden edebi Arapça ve Farsça bölümlerinden diploma almayı başardı. Aynı yıllarda Paris'teki Yahudi okullarında ders verdi. Paris'te bulunduğu sürece sürgündeki Jön Türklerin çevresine katıldı. Kurmuş olduğu ilişkiler, İstanbul'a döndüğünde politik yaşamında büyük yararlar sağladı.

Nahum 1897'de İstanbul'a dönüşünde Ruhani Okulu'nda ders vermeye baş-

ladı. Aynı zamanda hahambaşılığın yönetiminde de görev aldı. Çalışmaları, Alliance tarafından desteklenen Nahum 1898'de Bulgaristan, 1902'de ise Roma başhahamlığına aday gösterildiyse de seçilemedi. 1908'de II. Meşrutiyet'in ilanıyla görevinden istifa eden Moşe Levi'nin(→) yerine hahambaşı seçilen Haim Naum bu görevini 1919'a kadar sürdürdü. Seçimler sırasında Alliance ve yandaşlarının politik yönü zayıf ve silik bir kişiliğe sahip kayınpederi Abraham Danon'u desteklemiş olmaları, Nahum'un hahambaşı seçilmesini engellemiştir.

Haim Nahum

G. Silvain, *Images et traditions juives*, Paris, 1980

Haim Nahum'un hahambaşı seçilmesi Osmanlı Yahudileri tarafından coşkuyla karşılandı. Osmanlı topraklarında ve Doğu'daki çoğu hahamin dindarlıklarının bağnazlık mertebesine ulaştığı bir ortamda seçilen Nahum görevinde başarı elde edebilmek için o dönemde bağnazlıkla savaşan en önemli Yahudi kuruluşu Alliance'dan destek aldı. Böylece Türk Yahudilerinin tarihinde Fransız cephesi ve Alliance, Alman cephesi ve Hilfsverein karşısında önemli bir zafer elde etmiş oldu.

Görevde bulunduğu süre zarfında özellikle Alliance karşıtı Yahudi Cemaati Konseyi üyelerinin engelleriyle karşı karşıya kaldı. Siyonizmi benimseyen ve Osmanlı İmparatorluğu'nun o günkü zor koşullarında Filistin'de Yahudilerin bağımsız bir yönetimle yaşamalarına karşı olan Hahambaşı Nahum, tüm görev süresi boyunca bir Yahudi devleti fikrini savunan Siyonist Yahudi liderlerle Osmanlı yetkilileri arasında iletişimi sağlamaya çalıştı.

Osmanlı İmparatorluğu'nun en zor ve en hassas döneminde görev yapan Nahum, Fransa'ya ve Fransız kültürüne olan yakınlığıyla bilinmesine rağmen cemaatin ve ülkesinin menfaatleri için Amerikan diplomatik çevrelerine de girmeyi başarmıştır. 1909-1917 arasında Amerika Birleşik Devletleri'nin üç Yahudi büyükelçiyi İstanbul'a atamasının, Nahum'un bu ülke diplomatik çevreleriyle kurmuş olduğu iyi ilişkilerin bir neticesi olduğu bilinmektedir. Bu ilişkiler Osmanlı yönetiminin dikatini çekti. Nahum'un Amerika büyükelçisi olarak tayin edilmesi birkaç kez gündeme geldiği de bu gerçekleşmedir. Nahum'un hahambaşılık görevi öncesinde, sırasında ve sonrasında sarayla ve hükümet yetkilileriyle kurmuş olduğu ilişkiler 1910'da kendisine mebusluk teklif edil-

Levni'nin çizimiyle 1720 şenlikindeki dev nahılların göha
Metin And'ın resmi

NAHİL VE NAKİL ALAYLARI

Ord. Prof. İSMAIL HAKKI UZUNÇARŞILI

Nahil'in manası hurma ağacı demek olup galat olarak *Nakul* diye meşhur olmuştur. *Nahilbent* denilen üstadlar tarafından ağaç, meyve, çiçek ve hayvan şekilleri yapılarak düğünlerde gelinin önünde götürülen muhtelif boydaki nahillere dair Osmanlı tarihlerinde ve surnamelerde bilgi vardır. Teşbih yoluyla meyvesi ve çiçeği çok ağaca (*puṛnakul*) denilir.

Düğünlerde erkek tarafından tertip edilen nahil, lügatlerde birbirlerine benzer şekillerde tarif edilmektedir. *Ahteri*'de nahil, palmiye yâni hurma ağacıdır. *Biyanki*, nahil'in palmiye denilen ağaç ve kadınların bir nevi ziynet eşyası olduğunu yazıyor. *Lehce-i Osmani*'de nahil, galatı nakil, mumdan ve gümüşten ağaç dalı resmi ki arûs (gelin) önünde giderdi. *Salahî* kamusunda hurma ağacı ve eski zamanda balmumundan veya gümüşten mahsusen yapılarak gelinin önünde götürülen meyve ve şükûfe (çiçek) yi havî ve kıymetli taşlarla süslü ağaca ıtlak olunurdu, demektedir.

Burhan-ı Katı'nahilbendi târif ederken: "Ol kimsedir ki mumdan ağaç ve meyve suretleri imâl eyliye. Hâlâ o surette nahil, muharrefi nakil tabir ederler" diyor. Gülistan şerhinde Südi merhum, "Nahil, Türkte tahrif edüp nakil dedikleridir. Gerek çiçekten ve gerekse balmumundan olsun" demektedir¹.

Nahil, çok eski asırdan beri Orta Asya ve İran'dan gelen tezyini san'atlardandır. Şeyh Sadî merhum (vefatı 690 H. 1292 M.) Gülistan'da:

Nahil-bendem velî ne der bâstân
Şâhidem men velî ne der Ken'an

beytiyle nahilden bahsetmektedir. نَحْ Nah kelimesi Orta Asya'da kullanılmış olan altun işlemeli bir nevi kumaşın adıdır². Ham-

¹ *Gülistan şerhi Südi* (s. 65).

² *İbn-i Batuta Seyahatnâmesi* (Şerif Paşa tercümesi) c. 1, s. 335, 337, 389, 442.

17 TEMMUZ 1993

Deniz/Köşer
Kütüphanede Mevcuttur

T. T. K. Belleteri, c. XL / sayı: 157

Ocak-1976, s. 55-69.

OSMANLI ŞENLİKLERİNDE KULLANILAN NAHİL, YAPMA BAHÇE, ŞEKERDEN TASVİRLER VE TASARIMCILARI

Selda Kulluk YERDELEN*

NAHİL

Osmanlı Sanatında önemli bir yer tutan minyatürler o dönemin günlük gerçeklerini gösterdiği gibi yaşamını, çevreyi ve toplumsal ilişkileri de gözümüzde canlandırmamızı sağlamışlardır. Minyatürler genellikle parşömen, kağıt, fildişi v.b. üstüne küçük boyutlu yapılırlar.

Anadolu'da minyatür sanatının ilk örnekleri, Selçukluların Anadolu'ya yerleşmelerinden sonra verilir. XI. yüzyılın ikinci yarısından sonra Türk minyatür sanatı, Yavuz Sultan Selim, Kanuni Sultan Süleyman dönemlerinde, İstanbul 'da saray nakkaşhanesinde, İran resim sanatı etkisinde büyük bir gelişme gerçekleştirmiştir. Bu dönemden sonra Osmanlı Padişahlarının savaşlarını, seferlerini, güçlerini, sünnet ve evlenme törenlerini anlatan yazmaların resimlendirilmesiyle minyatür sanatı gerçekçi ve tarihsel belge niteliğinde bir sanata dönüşmüşlerdir.¹ Seyirlik oyunları ele alan "Surname" adı verilen edebi çeşide bağlı minyatürler yoluyla şenliklerin düzenleri, gösterilerin çeşitlerini her yönüyle görebiliyoruz.

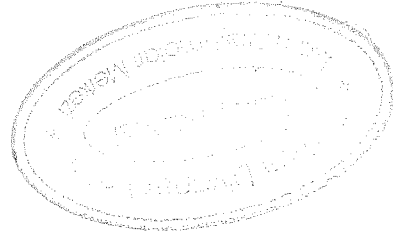
Osmanlı Şenlikleri içinde ayrılmaz yeri olan nahiller geçit töreni gösterileri içinde yer alırlar. Şenlikler halkla ele alınan, dönemin siyasal gösterisi olarak değerlendirilebilirler. Osmanlı Devleti'nin ne kadar güçlü bir devlet olduğu da bu şenlik sonunda tüm dışarıdan gelen elçilere, konuklara kanıtlanmış olur. O dönemde ordu yenilgiyle sonuçlanmış bir seferden döndüğünde, İmparatorluğun gücünün, padişahın büyüklüğünün gösterilmesi düşüncesi ağırlık kazanır.

Şenliklerin yapılış nedenleri arasında, padişahların tahta çıkışları, ordunun önemli bir sefere çıkışı, önemli bir savaşın kazanılışı, bir elçinin kabul edilişi, şehzadelerin sünnet edilişleri, sultan hanımlarının ve şehzadelerin nişan ya da evlilik törenleri, padişah çocuklarının doğumları sayılabilir. Sabahtan yapılan geçit törenlerinin en önemli gösterilerinden biri de sünnet ve evlenme törenlerinde yer alan nahillerdir. Türk şenliklerinde ilk kez ne zaman ortaya çıktığı bilinmemekle birlikte, bilinen en eski kayıt, 1449'da II. Murat'ın oğlu Mehmet'in ve Sitti Hatun'un düğünleri dolayısıyla düzenlenen şenlikte görüldüğü üzerinedir.²

* Selda K. Yerdelen, Atatürk Üni. Güzel Sanatlar Fak. Sahne Sanatları Bölümü.

¹ Grolier International Americana Ansiklopedisi, İstanbul, 1993, C.10, s. 92.

² İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Nahil ve Nakil Alayları", Belleten, Ankara, 1976, C.XI, S.157, s. 56.

two. This move also suggests an answer to the question of why darkness is always expressed in the plural: Right guidance is singular and integral while error is multiple (e.g. Bayḍāwī, *Anwār*, i, 292, ad Q 6:1).

Even the more straightforward usage of the term as in the expression "the dark-nesses of the land and of the sea" (Q 6:63, 97; 27:63), which the commentators regularly gloss as difficulties attendant on travel by land and sea, preserves the core metaphorical connotation of straying from the proper course. The only exception to this pattern is in Q 39:6 where the "three dark-nesses" enveloping the fetus are decoded as the belly, the womb, and the placenta by the commentators (e.g. Ṭabarī, *Tafsīr*, x, 615-6; see BIOLOGY AS THE STAGES AND CREATION OF LIFE; BLOOD AND BLOOD CLOT). The commentary tradition cites the crying out of Dhū l-Nūn (see JONAH) in the dark-ness (Q 21:87) as another exception to the general metaphorical interpretation of darkness by interpreting *zulūmāt* here as physical darkness (of the fish's belly, of the sea, of the night, e.g. Ṭabarī, *Tafsīr*, ix, 76-7); yet the verse is patently about Jo-nah's temporary spiritual deviation and his subsequent return to the truth, making a metaphorical understanding of the term difficult to rule out. Finally, it is noteworthy that *zulūmāt* is not found in semantic prox-imity to the important Qur'anic pair, day and night (q.v.).

Ahmet T. Karamustafa

Bibliography

Bayḍāwī, *Anwār*, 2 vols., Beirut 1408/1988;
Ṭabarī, *Tafsīr*, 12 vols., Beirut 1412/1992.

Date Palm

Phoenix dactylifera, a widely-cultivated tree of great economic importance in the Middle

East: *nakhl* (collective noun), *nakhīl* (plural), and *nakhla* (*nomen unitatis*). These forms ap-pear in the Qur'an a total of nineteen times.

The date palm is mentioned in two gen-eral contexts. The first is as one of the signs (q.v.) of God's munificence towards his creation, occurring often with the olive and the grape, e.g. Q 6:99; 16:11; 80:29. The second is in a metaphorical sense, lik-ening God's punishment of sin (see SIN, MAJOR AND MINOR; CHASTISEMENT AND PUNISHMENT) to the "uprooted trunks of palm trees," as in Q 54:20 and Q 69:7. Both contexts underline the great importance of the palm tree in its various species to agri-culture and human subsistence throughout the Middle East (see AGRICULTURE AND VEGETATION).

This is confirmed by the unusually large number of terms in the Qur'an which are related to the plant, more in fact than to any other. Of the following almost all are single references, some used in a figurative or metaphorical sense: *līna*, a kind of palm tree (Q 59:5); *masad*, the fibers growing at the roots of the palm branches, used for making rope (Q 111:5); *nawā*, the date stone (Q 6:95); *haḍīm*, palm spathe (Q 26:148); *du-sur* (sing. *disār*), the palm fiber cord tradi-tionally used in Arabian shipbuilding to bind the planks of the hull together (Q 54:13); *akmām* (sing. *kumm*), the calyx of the flowers, the date bud (Q 41:47; 55:11); *qīṭmū*, the thin skin around a date stone (Q 35:13); *qīnwān*, said by al-Ṭabarī (d. 310/923) to be the fruit stalks and fruit of the palm when ripe (Q 6:99); *naḡīr*, the groove in a date stone (Q 4:53, 124); *jūdh'* (pl. *judhū'*), the palm trunk (Q 19:23, 25; 20:71); *'urjūn*, the dry date stalk (Q 36:39); *janā*, fresh ripe dates (Q 55:54); *aḡāz* (sing. *'aḡuz*), trunks of the palm tree (Q 54:20, 69:7); *tal'*, the spa-dix of the palm (Q 50:10); *ṣarīm*, dates cut from the tree (Q 68:20).

Two remarkable references may also be

noted. In Q 19:23-5 Mary (q.v.) seeks the cooling shelter of a palm tree and then is fed by its nourishing fruit (*ruṭab*), while painfully awaiting the imminent birth of her child. And in Q 16:67 there is a men-tion of the fruit of palms and grapes used to make an intoxicating drink and a "good substance." Attention is directed to these products as a sign of God. Commentators agreed that these verses were later abro-gated by the verses prohibiting the use of alcohol (see INTOXICANTS; ABRIGATION).

In a ḥadīth attributed to the Prophet, the date palm is said to be the most blessed of trees just as Muslims are the most blessed community of humankind (see COMMUNITY AND SOCIETY IN THE QUR'AN). This saying appears to have derived from the wide-spread notion in Iraq that the date palm occupies in the plant kingdom the same rank as the human being among the ani-mals. The date palm was honored with the epithet of "Adam's sister" (Ibn Waḡshīyya [fl. late third/ninth century], *al-Filāḡa al-nabaṭīyya*, ii, 1339). In another tradition, the Prophet recommended eating seven '*ajwa* (the best variety of dates grown in Medina, called *umm al-tamr*, "the mother of dates") in the morning to counteract the effects of poison and other ills throughout the day. The Prophet is said to have enjoyed *ḡays*, a mixture of pitted dates, clarified butter and dried curd, vigorously kneaded together into a paste and shaped into mouth-sized portions. Finally, dates could be used to pay off a grower's debts (Bukhārī, *Ṣaḡīḡ*, K. *Aṭ'ima* for all references; see DEBT).

In Ibn Waḡshīyya's *Nabatean agriculture* (*al-Filāḡa al-nabaṭīyya*) the date is judged to be more useful than the olive. It was more widely cultivated than the olive and the tree and its fruit were put to numerous uses. The consumption of dates was seen as the cause of the supposed longevity of Arabs and was said to provide protection against ulcers and tumors. Wine, vinegar

and syrup could be produced from the fruit. Palm fronds were used to make doors, beds, floor coverings and tents. (In-deed, down to the present day, houses con-structed of palm fronds are found in cer-tain coastal areas of Oman). Palm fiber was woven to make shrouds for the dead, plates, baskets, trays and jar covers. The wood of the trunks could be burned or used as a building material. The first mosque (q.v.) in the city of Medina (q.v.) was constructed of palm trees. See also FOOD AND DRINK.

David Waines

Bibliography

Primary: Ibn Waḡshīyya, *al-Filāḡa al-nabaṭīyya*, ed. and trans. T. Fahd, *L'agriculture nabatenne. Traduction en arabe attribuée a Abū Bakr Aḡmad b. 'Alī al-Kasḡānī*, Ibn Waḡshīyya, 2 vols., Damascus 1993-5.
Secondary: P. Costa, The *tarḡabāh*: a traditional date processing plant of Oman, in *Quaderni di Studi Arabi* 5-6 (1987-8), 167-88; R. B. Serjeant, A maḡāmah on palm-protection, in *JNES* 40 (1981), 307-22; M. Vanhove, The making of palm vinegar at al-Hiswah (near Aden) and some other crafts related to palm trees, in *New Arabian Studies* 2 (1997), 175-85; F. Viré, *Nakhl*, in *EP*, vii, 923-4.

Dates see DATE PALM

Dating see CALENDAR

Daughters see CHILDREN

Daughters of God see POLYTHEISM AND ATHEISM; IDOLS AND IMAGES; IDOLATRY AND IDOLATERS; PRE-ISLAMIC ARABIA AND THE QUR'AN

David

The Israelite king, mentioned sixteen times in the Qur'an. David (Dāwūd) appears in the Qur'an as a link in the chain of proph-

Mehmet Arslan, "Osmanlı Dönemi Düğün ve Şenliklerinde Nahıl

Geleneği, 1675 Edirne Şenliği ve Bu Şenlikte Nahıllar", Osmanlı

Edebiyat-Tarih-Kültür Makaleleri, İstanbul 2000, s.593-617.

DN:123497

26 KASIM 2007

MADDE YAYINLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

OSMANLI DÖNEMİ DÜĞÜN VE ŞENLİKLERİNDE NAHİL GELENEĞİ, 1675 EDİRNE ŞENLİĞİ VE BU ŞENLİKTE NAHİLLER

Osmanlı döneminde yapılan düğünlerin ve şenliklerin ayrılmaz bir parçası, belki de en önemli unsurlarından birisi "Nahıl"dır. Sözlükler nahıl için şu bilgileri vermektedir: "Önlemek; birşeyi seçmek; un elemek; bulutun kar ve tipi yağdırması; fidan; hurma ağacı; Araplarda hurma ağacı şeklinde düzülen bir çeşit kadın süsü; bir dal üstünde dizilmiş ve bağlanmış turfanda kiraz; balmumundan yapılan ağaç, yapraklı dal ve yemiş taklidi işler ki sathı altın ve gümüş yapraklarla süslenerek eskiden gelin giderken önünde alayla götürülür ve gelin odalarına süs olarak konulurdu; türlü çiçekler ve renkli mumlarla süslenerek şenlik gecelerinde alay önünde götürülen ağaç." Diğer önemli bazı sözlükler de nahıl hakkında şu bilgileri veriyor:

"Ahterî'de nahıl, palmiye yani hurma ağacıdır. Bianchi, nahıl'ın palmiye denilen ağaç ve kadınların bir nevi ziynet eşyası olduğunu yazıyor. Lehçe-i Osmânî'de nahıl, galatî nakıl, mumdan ve gümüşten ağaç dalı resmi ki arûs (gelin) önünde giderdi, deniliyor. Salâhî kâmusu'nda, hurma ağacı ve eski zamanda balmumundan veya gümüşten mahsusen yapılarak gelinin önünde götürülen meyve ve şükûfeyi hâvi ve kıymetli taşlarla süslü ağaca itlak olunurdu, demektedir. Burhân-ı Kâtî' nahl-bend'i tarif ederken : "Ol kimsedir ki mumdan ağaç ve meyve sûretleri îâm eyleye. Hâla o sûrette nahıl, muharrefi nakıl ta'bir ederler." diyor. Gülistan şerhinde Sûdî, "Nahıl, Türki'de tahrîf idüp nakıl dedikleridir. Gerek çiçekten gerekse balmumunda olsun." demektedir.¹ Teşbih yoluyla meyvesi ve çiçeği çok ağaca da "Pürnakıl" denilir.

Bu sözlük bilgileri ve Sûr-nâmeler'de anlatılan nahılların özelliklerine dayanarak nahıl için şöyle bir tarif yapabiliriz: "Nahıl, gelin ve sünnet alaylarında ağaç biçiminde yapılan, üzerinde balmumundan yapılmış insan, hayvan, yemiş, çiçek şeklinde süsler bulunan, ayrıca değerli taşlar, altın ve gümüş yapraklarla, renkli ve yaldızlı kağıtlarla kaplanan ve düğün ve şenliklerde gelinin yahut sünnet çocuğunun önünde alayla götürülen bir düğün unsurudur."²

Nahıl, çok eski asırlardan beri Orta Asya ve İran'dan gelen tezyîni sanatlarıdır. Şeyh Sadi Gülistan'da

¹ Sûdî Bosnevî, *Gülistân Şerhi*, İstanbul 1249, C.1, s.65.

² Nahıl konusunda ilginç örnekler ve nahılın "Manzum Sûrnâmeler"de işleniş açısından geniş değerlendirmeler için şu esere bakınız: Mehmet ARSLAN, *Türk Edebiyatında Manzum Sûrnâmeler* (Osmanlı Saray Düğünleri ve Şenlikleri), Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 1999, s. 175-184.